

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Antehac ex probatis Auctoribus breviter concinnata

Busenbaum, Hermann

Coloniæ Agrippinæ, 1707

Q. 103. Quid notandum circa modos, quibus fiunt contractus; Itemque circa obligationem consequentem ex illis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42561

Q. 103. Quid notandum sit circa modos, quibus 587
sunt contractus: itemque circa obligationem conse-
quentem ex illis. R. Universaliter loquendo, con-
tractus censentur fieri eo modo, quem requirunt
leges & consuetudo loci, in quo fiunt, uti innui-
tur L. Quòd si nolit, 31. §. Quin assidua, 20. ff. De
edictio edicto, & docent omnes communiter cum
Mol. Sanch. Lugo. D. 22. n. 358. Dicast. L. 2. T. 3.
d. 1. n. 480. Circa speciales autem modos, quibus
fieri possunt, & obligationem eis respondentem,
notanda sunt sequentia.

§. 1. Contractus aliquando fit absolute sine 588
ulla qualitate adjecta, & dicitur purus; aliquan-
do fit aliquâ qualitate adjectâ, nempe sub aliquo
modo vel conditione: hæc autem est distinctio
inter modum & conditionem, quòd per mo-
dum intelligatur limitatio apposita, quæ non
suspendit contractum, sed tantum addit aliquid
pro onere vel favore unius è contrahentibus; per
conditionem autem strictè dictam intelligatur
circumstantia, per quam contractus suspendi-
tur, donec illa impleatur, & quamvis conditio
fortè existat, uti si dicam, emo equum, si sit tri-
um annorum, tamen non est obligatio standi
contractu, priusquam de existentia conditionis
constet. Dixi, per conditionem strictè dictam,
nam conditiones aliæ sunt suspensivæ, aliæ re-
solutivæ; suspensivæ sunt, quas ita intendunt
contrahentes, ut nolint esse contractum, saltem
absolute, nisi conditiones existant, ideoque in
jure dicuntur conditiones ante contractum, &
ab his contractus dicitur propriè conditionalis:
sunt tamen adhuc duplices, nam aliquæ affici-
unt contractum ipsum, & suspendunt, ne existat
nequi-

nequidem conditionatè , uti si dicam , contra-
ham tecum , si pater moriatur ; aliæ tantum affi-
ciunt executionem , & suspendunt obligatio-
nem absolutam , interim relinquunt contractum
conditionatum , uti , obligo me ad dandum , si
pater per annum supervivat. Resolutivæ sunt ,
quas ita intendunt contrahentes , ut velint ex
nunc valere contractum , simul tamen velint illa
servari , ita ut si non serventur , velint contra-
ctum resolvi seu nullum fieri , ideoque dicuntur
conditiones post contractum , uti , dono mille ,
si inde ædifices templum ; sed talis conditio po-
tius est modus , & talis contractus potius dicen-
dus est modalis quàm conditionalis. Ad digno-
scendum autem an conditio absoluta sit suspen-
siva an resolutiva vel non , dat varias regulas
Onn. D. 14. à n. 8. Vide Sanch. in Decal. l. 7. c. 5.
n. 59.

589 §. 2. Modalis contractus est , vel in diem , vel
vendo equum , sed post annum prius tradendum
vel causalis , uti dono equum , quia es nepos me-
us ; dono mille , ut ædifices templum : vel de-
monstrativus , uti vendo ex equis meis album :
vel disjunctivus seu alternativus , uti dono
equum vel bovem : vel conjunctivus , uti dono
equum & bovem : vel pœnalis , uti faciam , aut
pendam 100. aureos.

590 §. 3. Contractus purus statim obligat ex nunc
pro nunc , quoties enim in obligationibus dies non po-
nitur , presenti die debetur , nisi locus adjectus spatium
temporis inducat , L. 41. ff. De verb. oblig. & Reg. 14.
ff. De Reg. juris , quod juristæ solent his verbis si-
gnificare , quod in contractu puro dies statim ce-
dat & statim veniat , uti habetur L. 213. ff. De
verb.

verb. sign., nam cedere diem significat adesse diem, quo obligatio incipit; venire autem diem significat adesse diem, quo facienda est executio contractus, v. g. quo solvendum est, hinc si aliquis purè contraxerit, hoc ipso cessit & venit dies; si contraxerit in diem, cessit dies, sed nondum venit; si contraxerit sub conditione, neque cessit neque venit dies: quando tamen dicitur statim solvendum esse, intelligi debet moraliter, nam spatium permittitur ad minimum 10. dierum, si solvenda sit pecunia, uti cum communi *Onn. d. 12. n. 23.*, ubi à n. 38. multa disputat de tempore per contractum statuto: notatque *7lls. t. 4. d. 2. n. 363.* plerumque remitti arbitrio Judicis consideratâ qualitate debiti & debitoris aliisque circumstantiis, uti habetur *L. Quod dicimus. ff. De solutionibus, & §. fin. Instit. De inutil. stipul.* Præsumitur autem creditor consentire dilationi, si, quando postulare posset, sponte taceat.

§. 4. Si apponatur modus vel conditio repugnans contractui, contractus est irritus, uti, dono tibi 1000, ut illis mihi emas domum; ducote in uxorem, si sequenti anno solvi possim vinculo; nam iste modus repugnat donationi, quæ debet transferre dominium in commodum donatarii, ideoque erit tantum contractus mandati; illa autem conditio repugnat essentiæ Matrimonii, quod est vinculum ex natura sua perpetuum. Quod si eidem contractui inferantur modi vel conditiones quasi oppositæ, quæ non videantur conciliari posse, oportet consideratis omnibus judicare secundum præsumptionem, quænam voluntas prævaluerit, censetur autem

contra-

contrahens semper magis voluisse pro se vel pro
 conjunctis, quàm pro extraneis contrahere, *Lugo*
n. 347. Quòd si addatur unicus modus, sed
 impossibilis, v. g. dono equum, ut illo hodie sis
 Romæ, contractus valet, quia modus non su-
 spendit contractum, ergo valet ante positionem
 modi; postea autem non potest poni modus, er-
 go nec est obligatio ponendi, sed censetur non
 appositus, *Mol. d. 208. Sanch. de Matr. L. 5. d.*
19. Onn. d. 14. n. 26. Dicast. n. 185.; valetque
 idem, si modus, qui apponitur, sit turpis, uti
 dono gladium, ut illo occidas meum hostem,
 modi enim illi adveniunt contractui jam perfe-
 cto & valido: hæc tamen intellige, nisi voluntas
 contrahentis esset restricta ad illos modos tan-
 quam ad causas finales vel conditiones, uti pau-
 lò post diceretur.

592 §. 5. Causa, à qua contractus dicitur causalis,
 vel est motiva seu finalis, vel tantùm impulsiva:
 motiva est, ob quam ponitur, & sine qua hìc &
 nunc non poneretur consensus voluntatis, ideo-
 que si hæc non subsistat, contractus est nullus:
 impulsiva est, quæ de se non erat hìc & nunc suf-
 ficiens ad obtinendum consensum, at tamen vo-
 luntatem aliunde motam magis impellebat, &
 licèt hæc non subsistat, adhuc valet contractus.
 An autem causa, quæ additur contractui, fuerit
 motiva an impulsiva, sciet solus contrahens; le-
 ges autem decernentes aliqua circa hæc, sunt
 tantùm præsumptivæ, & in foro interno cedunt
 veritati, *Nav. Sanch. alique cum Onn. n. 38.;* po-
 testque etiam videri *Dicast. à n. 188.* Generalis
 regula est, quòd in dubio, an causa apposita fue-
 rit motiva an tantùm impulsiva, censi debet
 fuisse

fuisse tantum impulsiva, quia standum est pro valore actus, & omnis dispositio interpretanda est potius ut valeat, quam ut pereat, *Menoch. de præsumpt. l. 6. præsumpt. 4. Tuschus v. Præsumptio concl. 620. Addit Dicast. à n. 195. in dubio etiam præsumi causam fuisse tantum impulsivam, quando mens disponentis respiciebat favorem vel commodum illius solius, pro quo disponebat, hinc plerumque valere dispositionem factam pro Monasterio sub aliquo onere, quamvis Monasterium onus non impleat; item valere donationem factam Titio, ut emat vestem, quamvis vestem non emat &c. Ex simili præsumptione dicitur §. Longè. 31. Inst. De legatis, item L. Demonstratio falsa, ff. De condit. & demonstr. & L. Sifac, 75. ff. De legatis & fideicom., si Testator disposuerit ex causa falsa, legatum valere, quia præsumitur tantum fuisse impulsiva, uti si Caius dicat, se Titio legare aliquid, quia negotia eius bene gessit, legatum valet, quamvis Titius negotia Caij nunquam gessisset; addunt tamen leges, aliud esse dicendum, si legasset cum conditione, si gesserit. Notat etiam rectè *Molina D. 209.* quamvis aliæ causæ adfint, quas si disponens scivisset, non ita disposuisset, non ideo invalidari dispositionem, quia hoc non attento disponit nunc secundum causas cognitatas; & idem est, quamvis non ita disposuisset, si scivisset causam impulsivam esse falsam, non enim ideo defecit præfens consensus.*

§. 6. Demonstratio falsa non irritat dispositiones ultimæ voluntatis, nec contractus gratuitos, hinc si dicam, lego tibi hanc catenam inauratam, hunc agrum, qui est 100. jugerum, quamvis ca-
 terna

tena foret aurea, aut ager 200. jugerum, valent dispositiones, præsumitur enim non voluisse consensum suum ad hæc alligare, cum rem ipsam designaret, & ita habetur L. Falsa 33. & L. Quibus diebus, §. Qui dotalem, ff. De condit. & demon., docentque Juristæ & Theologi communiter cum Onn. n. 65. aliud est, si contractus esset onerosus, tum enim error transfret ad substantiam ob notabilem inæqualitatem pretii.

594 §. 7. Ordinariè loquendo in alternativis electio est debitoris, & satisfacit, si alterutram partem impleat, Reg. 70. de Reg. juris in 6., quia jura in dubio favent reis tanquam pressis obligatione, & re ipsa præsumitur esse talis voluntas contrahentium, unde si sic dicatur, solve 100. vel 80., debentur tantum 80., quia in dubio minus est sequendum. Si tamen contractus dirigatur ad creditorem, aut colligatur esse factus in favorem ejus, optio ad hunc spectabit, uti testator dixerit, lego Titio domum vel agrum, hæres tenetur dare, quod Titius prælegerit, ipse enim disponit, ut favores amplientur, quæ omnia etiam multis legibus probat Onn. à n. 80. Quòd si deficiat una pars disjunctionis, manet obligatio determinatè ad alteram; L. 16. & 63. ff. De verb. oblig. Similiter si ille, qui ius habet eligendi, alterutrum elegerit, non potest variare, L. Si is cui, 19. ff. De legatis. 2.

595 §. 8. Circa contractus copulativos notandum, quòd omnes dispositiones pluralis numeri ad minus debeant impleri in duobus, hinc si contractum fit, ut unus solvat alteri aliquot aureos ad minus solvere debet duos, Tusch. v. Copulativa. concl. 1035. n. 2. Quòd si dispositio habeat

habeat, lego Cajo, Titio & Sempronio 100. aureos, dubium est, an singulis distributivè debeantur 100, ita ut hæres solvere debeat ter centenos, an tantùm 100. dividendos inter illos tres: Simile dubium est, si dicatur, ego, Titius & Cajo emimus à te 100. oves, nescitur enim, an singuli seorsim emant 100, an simul, pro quibus ambiguitatibus tollendis, si aliunde non possit haberi certitudo vel prudens conjectura, procedendum est secundùm has regulas; in dubiis minimum est sequendum; in dubiis est magis reo quàm actori favendum; item magis debitori quàm creditori, ratio est, quia leges miserrantur vicem illorùm, qui obligatione premuntur.

§. 9. Contractus conditionalis communiter ⁵⁹⁶ effertur per unam ex his particulis, si, nisi, si non, finè hoc, casu quo, cùm, dummodo, nec aliàs, nec aliter, quando, &c., item per Ablativum absolutè positum, v. g. mortuâ conjuge Titius sit hæres &c., quamdiu autem non impletur conditio, quamvis non possit revocari talis dispositio, sed expectari debeat tempus conditionis ponendæ, sitque ad hoc non conditionalis sed absoluta obligatio, uti AA communiter tenent cum *Lugo* n. 383. *Dicast.* n. 233. *Onn. d.* 13. n. 174., tamen ante conditionem impletam contractus simpliciter non est, sed ad minimùm suspenditur, & sicuti est obligatio sub conditione, ita etiam contractus, uti habetur §. *Sub conditione*, *Instit. De verb. oblig.*; Notatque *Ills.* T. 4. d. 2. n. 367., ut obliget contractus, conditionem impleri debere in specifica forma, & non sufficere, ut æquivalenter impleatur, secundùm *L. Qui heredi*, & *L. Mevius. ff. De condit. & demonstr.*

597 §. 10. Si conditio fit necessaria, vel cognoscatur certo eventura, uti, dono, si sol cras orietur, si antiChristus nascetur, non suspendit contractum, sed præsumitur frustra adjecta, nisi contrahens dubitasset de eventu, uti tenent omnes cum Lugo n. 336. & Dicast. à n. 215. ex L. Si pupillus, 9. §. 1. ff. De novat. L. Impossibilis 7. ff. De verb. oblig. L. In illa stipul. si Kalendis ff. ibidem, §. Conditiones, Instit. eod. tit.

598 §. 11. Si conditio fit impossibilis, idest, talis, cui natura impedimento est, quominus existat, uti, do equum, si sol cras non oriatur, contractus est nullus, §. Impossibilis 11. Instit. De inutil. stipul., L. Non solum. 31. ff. De oblig. & action. L. 7. 30. & 97. ff. De verb. oblig., ratio est, quia voluntas non potest efficaciter tendere in obligationem sub conditione, quæ apprehenditur esse impossibilis: Quando autem dicitur, quod conditio impossibilis, si non fit contra substantiam contractus, habeatur pro non adjecta, hoc tantum valet de dispositionibus, in quibus jus positivum expressè ita statuit, uti circa Matrimonia Cap. ult. De condit. apposit., & circa omnes ultimas voluntates, L. Si Mevia, 45. ff. De hæred. instit. L. Si quis. 6. ff. De condit. institutionum, de quibus intelligitur Lex 1. ibidem, ubi Ulp. ait, si impossibili conditione factam institutionem placet non vitari; quod extendit Onn. n. 134. etiam ad professionem religiosam.

599 §. 12. Si conditio fit turpis, id est, inducens ad peccatum, Jus plurimis locis apud Onn. n. 132. reddit contractum irritum; intellige, quando conditio intenditur, nam sicuti possum vivere confiteri statim, si iterum peccavero, ita possum

possum hoc per contractum promittere alteri ;
 item possum sic contrahere , si fur te spoliaverit ,
 compensabo damnum &c. ideo autem contra-
 ctus est irritus , si intendatur conditio turpis ,
 quia non potest esse obligatio ad aliquid illicitum.
 Jura autem extenduntur ad condiciones etiam tantum civiliter & politicè turpes , uti , si
 manseris innupta , si non feceris vel si revocaveris
 testamentum , hæ enim condiciones in foro civili dicuntur esse contra bonos mores ; uti & illa ,
 si parens fuerit mortuus , quia continet votum captandæ mortis , uti patet ex ff. tit. *Ad Senatus-Conf. Maced.* Jus tamen Canonicum & Civile statuit ,
 ut condiciones turpes adjectæ Matrimonio vel ultimis voluntatibus , censeantur non adjectæ ,
 ideoque valeant Matrimonium & ejusmodi dispositiones mortis causâ , uti & professio religiosa ;
 quod ita intelligendum est , non quod leges suppleant consensum , hoc enim n. 609. & 614. dicemus esse impossibile ,
 sed quod vel præsumant tales condiciones his dispositionibus seridè non adjici , eò quod rigidè prohibeantur
 adjici ob gravissima incommoda inde oritura , uti notat *Lugo* n. 343. ; vel quod irritent talem voluntatem
 adjiciendi , & approbent solum voluntatem principalem se obligandi ; quod saltem valere potest in dispositionibus
 mortis causâ ; vel quod præsumant disponentem putasse esse possibilem , & sic fuisse constitutum ,
 ut si scivisset impossibilem , non adjecisset , eò quod vellet contrahere secundum leges , ideoque hanc
 voluntatem principalem prævalere : de quibus videri possunt plura apud *Haun.* T. 8. C. 4. cont. 2. *Sanch.* de Matr. L. 5. D. 3. *Lugo* à n. 340. *Onn.*

à n. 135. & specialiter iterum à n. 348.

600

§. 13. Si quis pro puella sic disponat, hoc tibi relinquo, si nupseris, valet contractus, si Religionem ingrediatur, quia Religio æquivalet aliis nuptiis; neque debuit excludi, alioquin fuisset conditio turpis, quod non præsumitur, uti ex jure probat *Dicast.* n. 230., docentque etiam cum aliis plurimis *Barb. de Off. Episc.* alleg. 83. n. 27. *Beja* p. 1. cas. 44. *Onn.* à n. 170. aliique cum *Delbene* de Imm. Eccl. c. 8. d. 21. f. 2. Addit *Dicast.* n. 193. valere, quamvis non nubat sed maneat celebs, quia censetur voluisse, ut posset nubere, si vellet, sed quoad hoc judicari debet ex circumstantiis. Quod si addidisset, si nubas meo consanguineo, rectè dicit cum *Delb.* f. 4. n. 2. & aliis non valere, si non nubat, tum enim nuptiæ cum consanguineo fuissent causa motiva. Quod si dixerit, si non nubat, valet dispositio, si erat vidua, non enim censetur turpe, si vidua iterum non nubat, unde si nubat, non gaudebit dispositione; si autem nunquam nupserat, conditio illa, si non nubat, in jure est turpis, & cum impedit Matrimonium, censetur non apposita, secundùm antè dicta, unde valet contractus, & ipsa gaudet dispositione, quamvis nubat, quæ omnia citatis legibus probat *Dicast.* n. 229. Quod si relinquuntur 200. aurei, si nubat, & centum, si ingrediatur Religionem, de hoc dicetur à n. 1140. Plura de ejusmodi conditionibus hæreditati vel legato adjectis, vide apud *Delbene* totâ sect. 4. & seqq.

601

§. 14. Si conditio sit negativa, uti dono Titio villam, si non iverit Romam, distinguidebet, nam si sit dispositio per ultimam voluntatem,

tem, *Auth.*, cui relictum, *Cod. De indicta viduitate*: *L. Mutiane 7.*, & *L. Heres meus 79. ff. De condit. & demonst.* statuitur, ut statim valeat, atque si impleta esset conditio, attamen præstita cautione de restituendis omnibus, si conditio non observetur; & idem rectè censet *7lls. n. 367. de aliis contractibus circa res*, quæ ad hæredes non transferuntur, ne talis dispositio sit inutilis: è contrà si sit dispositio non ultimæ voluntatis, exspectanda est mors ejus, qui impleturus est conditionem, quâ posita hæredes ejus rem obtinebunt, uti cum communi *Onn. n. 158. Lugo n. 376.* & colligitur ex *§. Sub condit. 4.* & *§. Si quis Instit. De verb. oblig.* Posset tamen etiam mens disponentis esse, ut tamdiu habeat, quamdiu v. g. non ibit Romam, quod aliunde debet colligi.

§. 15. Si ille, qui conditionem debuit implere, nescivit eam fuisse appositam, & juret se impleturum fuisse, si scivisset, habetur pro impleta, uti cum aliis docent *Tusch. v. conditio, Concl. 581. n. 7.* & *Onn. n. 159.*, qui cum *Mol. Sa, Rebel. & Dicast. n. 194.* idem dicunt, si conditio impleri non possit & sit dispositio ultimæ voluntatis aut alius contractus gratuitus, sic enim piè interpretamur mentem disponentis: atque idem est, si sit contractus ultimæ voluntatis vel gratuitus & per tertium stet, quominus impleatur conditio, uti habet *Onn. n. 163.* & iterum *D. 14. n. 87.*; aliud tamen censet *Onn. D. 13. n. 162.* in contractibus onerosis, in quibus quisque suum commodum quærit, hinc conditione quomodocunque deficiente censetur nolle obligationem contractus.

603 §. 16. Si Titio promiseras villam sub conditione, & postea eandem promittas Cajo sub alia conditione, quæ prius impleatur, spectato jure naturæ dicit *Dicast.* n. 236. primam promissionem prævalere, quamvis enim posterior prius purificetur, tamen non tollitur jus prioris antecesserit acquisitum, potestque adhuc impleri prior conditio, ergo non ideo prior contractus definit.

604 §. 17. Si Titius Cajo legarit aliquid, eâ lege, ut castè vivat, & Cajo vel semel etiam occultè fornicetur, *Sanch. de Matr.* L. 7. d. 91. n. 4. dicit teneri in conscientia reddere hæredibus, quia deficiente conditione deficit voluntas testatoris: sed inquirendum est in hanc voluntatem, quæ potuit esse, ut ita viveret, ne pro non casto haberetur, unde putat *Lugo* n. 414., si maneat occultum, non ideo privandum, quia non præsumitur, quòd testator voluerit obligare ad se pro dendum, quod nimis difficile esset: & idem in simili casu docet *Mol.* d. 614. n. 4. Hinc docet etiam *Delbene* f. 8., si quid sit relictum pro virgine, posse habere illam, quæ corrupta est & habetur pro virgine. Addit f. 22. si conditio fuerit, si castè vixerit, satis esse, si per decennium castè vixerit, quamvis postea fornicetur. An autem obligatio ex contractu conditionali transeat ad hæredes creditoris, & maneat contra hæredes debitoris, si post mortem ejus impleatur conditio, videri possunt *Lugo* à n. 376. *Dicast.* à n. 237. *fls.* n. 366.

605 §. 18. Contractus conditionales, qui solo consensu perficiuntur, uti emptio, promissio, fiunt absoluti adveniente conditione, quamvis con-

consensus interim fortè revocetur, L. *Hæc venditio*, 7. ff. *De contrah. empr.*, patetque à simili in voto conditionali, quod fit absolutum & obligat adveniente conditione, licèt interim revocetur consensus: Matrimonium tamen factum sub conditione, non tenet adveniente conditione, si revocatus sit consensus, uti omnes tenent cum *Sanch. de Matr. L. 5. D. 8.* Et idem videtur dicendum de aliis contractibus, qui traditione perfici debent, *Dicast. n. 352. Lugo n. 385.*, quia nempe requirunt traditionem, quæ sine consensu nulla est; probabilius tamen videtur cum *Sanch. Lugo, Dicast.* aliisque plurimis omnes contractus conditionatos, etiam matrimonialem, fieri absolutos & perfici sine novo consensu, si conditio adveniat, & consensus prior revocatus non sit, sic enim Matrimonium perficitur inter absentes, quando unus consensit sub conditione, si alter ejus Procuratori suum consensum vicissim manifestaret, in hoc enim & aliis contractibus sufficit consensus virtualiter perseverans, ex vi cuius postea fiat traditio; & de his plura videri possunt apud AA citatos. Notat tamen *Lugo de Sacr. D. 8. n. 98.*, si primus consensus fuisset nullus, v. g. quia positus erat, cum adesset impedimentum dirimens, quamvis positus fuisset sub conditione, si dispensetur, postea non valere pro Matrimonio, nisi renovetur, quia ab initio erat nullus, ergo nequidem habitualiter perdurare poterat; sed contradicit *Dicast. de Sacr. d. 3. à n. 137.*, quamvis enim fuerit nullus pro tempore inhabilitatis, tamen non fuit nullus pro tempore habili. Videri potest *7lls. n. 368.*

§. 19. Pœna potest apponi ex consensu con- 606

Aa 4

trahen-

trahentium, quæ ideo dicitur conventionalis, & solvi debet ab illo, qui culpabiliter non servat contractum, uti cum communi *Lugo De Just. d. 22. f. 15.*; videndum tamen, ne addatur mutuo, & sic pallientur usuræ, de quo dicitur n. 897; deinde ut sit moderata, uti rectè *Bonac. & Onn. d. 8. n. 121.* Præterea secundum multos AA. apponi non potest contractui sponsalium, licet permittantur arrhæ, sed de hoc dicitur l. 6. De arrhis tamen circa alios contractus statuitur *L. Contractus, 17. Cod. De fide instrum.*, ut qui arrham dat, eam amittat, si contractu stare nolit; qui verò accipit, duplum solvat, si resiliat, nempe reddat, quod accepit, & tantundem adjiciat; notatque *Lugo d. 26. n. 10.*, arrhas communiter dari ad roborandam obligationem, ita ut non sit liberum recedere cum jactura arrhæ, nisi alia sit consuetudo. Quòd si imponatur pœna propter moram, non poterit ordinariè esse pœna notabilis, si fiat mora tantum unius vel alterius diei; addunt *Less. L. 2. c. 20. n. 134.* & *Lugo n. 399.* etiam unius septimanæ, nisi aliud postularet qualitas negotii, indigentia alterius contrahentis, vel mos patriæ; videturque probabilius, quòd ad incurrendum debitum pœnæ conventionalis pro foro conscientie non prærequiratur sententia Judicis, uti cum communiore *Less. n. 135.* *Lugo n. 406.* *Onn. n. 126.* contra multos alios. Quòd si imposita esset ratione damni emergentis vel lucri cessantis, foret in conscientia obligatio solvendi, etiam si alter non peteret; è contrà si sit purè conventionalis, non est obligatio eam solvendi, nisi alter exigat, uti habet communis contra *Navar. & alios*, quia nimis durum
vide-

videtur tales pœnas in se exequi, & si alter non exigat, censetur remittere, *Mol. Bonac.* aliique plurimi cum *Onn. n. 127.* Est autem etiam probabilius, quòd satis sit exigere extrajudicialiter, nam non præsumuntur se voluisse obligare ad molestam implorationem Judicis, uti docent cum communiore *Suar. Mol. Lugo, Onn. n. 128.* contra *Sanch. d. 37. & Castrop. de leg. D. 2. p. 3.*, qui putant alterum contrahentem tantum intendisse dare alteri jus ad se cogendum per Judicem pro solvenda pœna, sed rectè monet *Less. n. 137.* attendendam esse consuetudinem, quæ videtur esse, ut solvatur, si tantum extrajudicialiter petatur. Quòd si tenebaris hoc mense solvere 4000. sub pœna centum, & non solvisti nisi 2000, teneberis in pœnam dare 50, *Mol. Onn. n. 129.*, sicuti enim divisa est quodammodo culpa, ita & dividi debet pœna. Denique circa pœnas in testamento additas, putat *Suar. de Leg. L. 5. c. 6. n. 10.* eas non esse propriè pœnas, sed conditiones, quibus non positus vitietur dispositio, fatenturque *Mol. d. 615. & Lugo n. 409.* saltem has pœnas obligare, etiam antequam quisquam exigat vel moneat, quia illi, in quorum gratiam sunt appositæ, communiter de illis nesciunt; quòd si de illis sciant & taceant, quandoque præsumi poterunt remittere: Quid autem dicendum sit, si jurasti te solvendum, videri possunt dicenda n. 727.

Q. 104. Quid notandum sit circa consensum ad valorem contractus requisitum. R. Circa hunc consensum dubitatur, 1. An debeat esse internus. 2. An in obligationem gravem. 3. An liber ab inadvertentia, ignorantia & errore circa substantiam. 4. An liber ab errore circa qualitatem. 5.

Aa 5

An